

Sevgi AKKOYUN

Arş. Gör. | Res. Asst.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Çarşamba İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Samsun-TÜRKİYE
Ondokuz Mayıs University, Çarşamba Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of History, Samsun-TURKIYE

ORCID: 0000-0001-6819-7098

sevgi.akkoyun@omu.edu.tr

Ruûs Defterlerine Göre 17. Yüzyılda Galata Kazası'nda Paşalar Tarafından Kurulan Vakıflar

Öz

Osmanlı tarihi çalışmalarına orijinal veri sunması açısından arşiv kaynakları önemlidir. Bunlar içerisinde Ruûs Defterleri, teşkilat tarihimizi aydınlatma konusunda ilk başvuru kaynaklarıdır. İlk örnekleri 16. yüzyıl ortalarına kadar giden bu defterler, Osmanlı şehirlerindeki kurumlar ve günümüze kadar ulaşamayan birçok vakıf ve hayır kurumu hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır.

Bu çalışmada; Ruûs Defterlerinden yararlanılarak 17. yüzyılda Galata Bölgesi'nde paşalar tarafından kurulan vakıflar ele alınmıştır. Osmanlı Devleti için Galata, kozmopolit yapısı ve limanındaki ticari hayatın canlılığı ile İstanbul'un en önemli merkezlerinden biri olmuştur. Tersane-i Amire'ye yakınlığından dolayı özellikle kaptan-ı deryaların uğrak yeri haline gelmiştir. Paşaların, beylerin ve devlet adamlarının inşa ettirdikleri vakıflar ve hayır kurumları bölgenin şenlenmesine katkı sağlarken Galata'nın mimarisini de geliştirmiştir.

Çalışmada, Hicri 992-1111 (M. 1585-1700) yılları arasına tarihlenen Ruûs Defterleri taranarak bu vakıflara ilişkin kayıtlar tespit edilmiş, vakıfların kurucuları ve teşkilat yapıları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu vakıflara ait arşivin farklı fonlarında yer alan kayıtlar da incelenmiştir. Böylece yapılan tevcih ve atama kayıtları üzerinden bu vakıfların işleyişi ve icra organları da ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda Galata Kazası'ndaki cami ve mescit gibi dini yapılar ile medrese gibi eğitim kurumları hakkında bilgiler elde edilerek kazanın kurumsal varlığı ve zenginliği hakkında bilgi kaynağı sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Galata, Vakıf, Paşa, Ruûs Defterleri, 17. yüzyıl.

Foundations Established by Pashas in Galata District in the 17th Century According to Ruus Books

Abstract

Archival sources are important in terms of providing original data for the study of Ottoman history. One of these sources is the Ruûs Books, the first examples of which date back to the mid-16th century. These notebooks are the first sources to be consulted especially in illuminating our organizational history and provide us with information about the institutions in Ottoman cities and many foundations and charitable institutions that have not survived to the present day. In particular, they contain information about how the foundations were organized, how their administrative bodies were formed and their degrees.

In this study, the foundations established by the pashas in the Galata Region in the 17th century are analyzed using ruûs books. For the Ottoman Empire, Galata was one of the most important centers of Istanbul with its cosmopolitan structure and the vitality of commercial life in its port. Due to its proximity to the Tersane-i Amire, it was especially frequented by captains. The foundations and charitable institutions built by pashas, beys and statesmen contributed to the flourishing of the region and developed the architecture of Galata.

In this study, the Ruûs Books dated between the years 992-1111 AH (1585-1700) were scanned to identify the records of these foundations and to reveal their founders and organizational structures. In addition, the records of these foundations in different funds of the archive were also analyzed. In this way, the functioning and executive bodies of these foundations were also revealed through the records of tevcih and appointment. At the same time, information on religious buildings such as mosques and masjids and educational institutions such as madrasas in Galata district was obtained, providing a source of information about the institutional presence and richness of the district.

Keywords: Galata, Foundation, Pasha, Ruûs books, 17th century.

Giriş

Vakıf çalışmaları için ağırlıklı olarak kullanılan arşiv kaynakları vakfiyeler, şerhiye sicilleri, mühimme ve tahrir defterleri, muhasebe ve müfredât defterleri yer almaktadır. Bu kaynaklar dışında vakıflarla ilgili kapsamlı ve ayrıntılı bilgiler içeren bir kaynak olmasına rağmen ruûs defterleri görece daha az bilinmekte ve kullanılmaktadır. Ancak ruûs defterleri kullanılarak yapılan araştırmalar bu kaynağın vakıf kurumları ve işleyişleri hakkında önemli veriler içerdiğini göstermiştir (Kır, 2019; Savun, 2019; Yanıcı, 2020, s. 47-66; Gürbüz, 2020; Ölmez, 2021; Kolip, 2022; Laçın, 2022). Bu veriler, vakıflardaki görevliler, maaşları veya maaş artışları, azil ve istifa nedenleri, vakfedilen mülkler, vakıfları denetleyen görevliler, vakıflardaki değişiklikler ve buldukları kaza, köy veya mahalleler hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Öte yandan ruûs defterleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun merkez ve taşra teşkilatlarına yapılan tüm atamaların izini sürebilecek, kurumların işleyişi ve devletin personel politikası hakkında ayrıntılar sunabilecek zengin bir kaynaktır. Bu bakımdan söz konusu defterler, vakıf teşkilatının gelişimi ve vakıf sisteminin ilerleyişi hakkında da nadir bilgiler içermektedir. Bu defterlerin arşivlerde dağınık fonlar halinde bulunması¹ araştırmacıların işini zorlaştırırsa da bu kaynaklardan elde edilen bilgiler Osmanlı Devleti'nin bürokrasisi, atama usulleri, vakıf teşkilatı, kurumları ve bu kurumların personeli hakkında bilinmeyenleri ortaya çıkarabilecek niteliktedir. Bu açıdan ruûs defterleri vakıf araştırmaları için eşsiz bir kaynak değerindedir.

Bu çalışmada ana kaynak olarak ruûs defterleri ışığında 17. yüzyılda paşalar tarafından kurulan vakıflara yapılan atamaların kayıtları tespit edilmiştir. Bugüne kadar bu vakıflar üzerine bağımsız bir araştırma yapılmamıştır ve bu açıdan Galata vakıfları bakir bir çalışma konusudur. Dini, sosyal ve kültürel hayatın vazgeçilmez bir unsuru olmasına rağmen Galata Kazası'ndaki vakıflar, kent tarihi çalışmalarında bile çok fazla ilgi görmemiştir. Osmanlı vakıf kültürü üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında daha çok Üsküdar ve Eyüp üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum, fetihten sonra İstanbul'daki vakıf yatırımlarından bu bölgelerin daha fazla yararlanmış olmasıyla açıklanabilir. Ancak ruûs defterlerindeki kayıtlar, ticari ve kozmopolit yapısıyla öne çıkan Galata'nın da en az bu bölgeler kadar vakıf kültürünün yaşandığı bir yer olduğunu, nüfusunun canlılığı ve çeşitliliğiyle doğru orantılı olarak büyük ve zengin vakıflara ev sahipliği yaptığını göstermektedir. Özellikle Kanuni döneminden itibaren bir tersane semti olan Kasımpaşa'da kaptan-ı derya ve diğer paşalar tarafından kurulan vakıflar bölgede yoğunluk kazanmıştır. Zamanla kazadaki Müslüman nüfusun artmasıyla birlikte farklı alanlarda birçok hayır kurumu kurulmuştur. Kazanın merkezi olarak nitelendirilebilecek Galata bölgesinde kurulan bu vakıflar, şehir kültürünün gelişmesine ve kazanın imar ve iskânına katkı sağlamıştır. 17. Yüzyıla ait ruûs defterlerindeki atama kayıtları, bu kurumların görev ve hizmet alanlarını genişletmeye ve geliştirmeye devam ettiklerini göstermektedir.

Ruûs defterlerindeki kayıtlar, günümüze ulaşmayan veya bazı bilgileri arşiv belgelerine yansıyan vakıflar ile Galata'da vakıflara bağlı cami, mescit, imaret, mektep, tekke ve zaviye gibi kurumların varlığı hakkında da bize bilgi vermektedir. Bu kurumlarda çok sayıda idari ve hizmet personeli istihdam edilmiştir. Böylece halkın ihtiyaçlarına göre birçok belediye ve sosyal hizmet sağlanmıştır. Bu vakıfların birçoğunda kadınlar aktif olarak çalışmış, mütevellî, nazır ve duâğû olarak görev yapmışlardır.

Galata Kazası'ndaki vakıflarda idari ve hizmet personeli olmak üzere iki tür personel

¹ Osmanlı Arşivi'nin Bab-ı Asafî fonunda yer alan Ruûs Kalemünde ve Kâmil Kepeci tasnifinde birçok belge ve defter serileri mevcut olmakla birlikte Sadâret Defterleri, Ali Emîri, İbnülemin ve Muallim Cevdet fonlarında da ruûs kaydına ve defterlerine rastlanabilmektedir. Defterlerin önemli bir kısmı 986 numaralı Kâmil Kepeci Kataloğu'ndaki Ruûs Defterleri içerisinde yer almaktadır. Bu defter katalogları içerisinde A ve B grubunda 17. yüzyıla ait ruûs, tevcihât, tahvil ve teşkilat kayıtlarını içeren toplam 24 defter bulunmaktadır. En eski tarihli (H. 953-954) ruûs kaydı ise yine bu fonda yer alan 208 numaralı defterde bulunmaktadır.

istihdam edilmiştir. İdari personel müteveli, nazır, câbî, kâtip, müteveli kaymakam gibi idarecileri; hizmet personeli ise din, eğitim ve sosyal hizmetler alanında çalışanları ifade etmektedir. Buna göre tespit edilebildiği kadarıyla Galata'daki vakıflarda toplam 258 idari ve 92 hizmet personeli istihdam edilmiştir. Kayıtlar arasında, görevlerinin ne olduğu belirtilmeden görev adı altında atanan 12 kişi bulunmaktadır.

Vakıflar aracılığıyla Müslümanların ibadet edebilmesi için binlerce cami inşa edilmiştir. Vakfın kurucuları bu camilerin bakımı ve her zaman kullanılabilir durumda tutulması için çeşitli görevliler atamışlardır. Bu görevleri yerine getiren din görevlileri maaşlarını bu camilerin bağlı olduğu vakfın gelirlerinden almışlardır (Yedi yıldız, 1982, s. 2). Ruûs'taki vakıf kayıtlarının yüzde 23'ünü dini hizmetler oluşturmaktadır. Ruûs'ta 20 cami, 18 mescit ve 3 türbe bulunmaktadır. Camilerde toplam 37 kişi istihdam edilmiştir.

Paşalar Tarafından Kurulan Vakıflar

Vakıflar, şehirlerin kurulmasına ve gelişmesine büyük katkılar sağlamış, şehrin iskânında önemli rol oynamıştır. Paşalar, beyler ve devlet adamları tarafından yaptırılan cami, mescit, mektep ve diğer hayır kurumlarından oluşan külliye, inşa edildikleri bölgelere canlılık kazandırmakla kalmamış, aynı zamanda gelişimine ve refahına da katkı sağlamıştır. Tersane-i Amire'ye yakınlığı nedeniyle Galata özellikle kaptanların uğrak yeri idi. Donanmanın Beşiktaş sahilinden denize açıldığı dönemde kaptanların konutları da bu semtte yer almaya başlamıştı. Bu nedenle Barbaros Hayreddin Paşa, Sinan Paşa, Piyale Paşa ve Kılıç Ali Paşa gibi kaptanlar vakıflar kurarak Galata Kazası sınırları içinde cami, türbe, mescit ve külliye inşa ettirmişlerdir (Bostan, 2011, s. 512-516). Osmanlı mimarisinin en parlak döneminde inşa edilen bu kurumlar, o dönemde kazanın تنها sayılabilecek bölgelerinin canlanmasına katkıda bulunmuş, Galata'nın silüetini ve mimarisini de geliştirmiştir.

Vakıf kuran paşalar genellikle çocuklarının ya da yakın akrabalarının müteveli ve gözetmen olarak kendilerinden sonra gelmelerini şart koşmuşlardır. Böylece bir soy, nesiller boyunca bu görevleri yerine getirebilir ve aynı zamanda aileleri için bir gelir kaynağı sağlayabilirdi. Bu tür vakıflar evlatlık vakıf yani aile vakfı kapsamına girmektedir. Aile vakfı kuran vakıf sahibinin idareci veya görevli olarak evlat ya da yakınlarını tayin ettikleri görülmektedir. Böylece devletin herhangi bir müdahale ve müsadere durumunda malların bütünlüğü korunacak ve ailenin geleceği garanti altına alınmış olacaktır (Barkan, 1940, s. 159-162; Köprülü, 1942, s. 13; Çağatay, 1975, s. 1-6; Ünal, 1987, s. 107-108). Ruûs defterlerindeki bu tür bilgiler sadece kişiler hakkında bilgi vermekle kalmaz, aynı zamanda vakfın sahibi olan paşaların veya kurumlarda çalışan kişilerin aile/ülke kökenlerini, başka bir deyişle sosyal geçmişlerini belirlememize de olanak tanır. Ancak vakıf şartlarına göre, aile üyeleri tarafından yürütülmesi gereken bazı görevler, iş için yeterli olmadıkları gerekçesiyle bu göreve uygun olan başkaları tarafından doldurulabiliyordu. Bu da vakıflara atama yapılırken liyakatin de göz önünde bulundurulduğunu göstermektedir.

Kılıç Ali Paşa Vakfı

17. yüzyıla ait ruûs defterleri incelendiğinde en fazla atama kaydının Kılıç Ali Paşa Vakfı'na ait olduğu görülmektedir. Atamalar 1644-1674 yılları arasında kapsamaktadır. Vakıf kayıtlarda *Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa*, *Evkâf-ı Kapudân Kılıç Ali Paşa*, *Merhum Kılıç Ali Paşa Evkâfı* ve *Kapudân-ı Sâbık Kılıç Ali Paşa Evkâfı* olarak çeşitli şekillerde kaydedilmiştir.

Uluç olarak da bilinen Kılıç Ali Paşa 1565'te Trablusgarp Beylerbeyi, 1571'de Kaptan paşalık göreviyle Cezayir Beylerbeyi olmuş ve kendisine Sakız'daki İpsara Adası'nın mukâtaa geliri verilmiştir. Kılıç Ali Paşa'nın Tophane'de kendi adına yaptırdığı cami için bir vakfiyesi bulunmaktadır. Bu vakfiyedeki bilgilere göre Yurd Adaları da III. Murad tarafından kendisine mülk olarak verilmiş ve gelirlerini bu cami için vakfetmiştir (Bostan, 2022, s. 410-412). Arşiv

kayıtları Kılıç Ali Paşa'nın Sisam Adası'ndan elde edilen cizye gelirini de Tophane'deki vakfın inşası ve caminin ihtiyaçları için kullanılmak üzere bağışladığını göstermektedir (BOA, İE.EV, 34-3886; BOA, İE.EV, 18-2194).

Kılıç Ali Paşa'nın Boğaziçi'nde bir cami, İstanbul'da Haliç kıyısında bir çifte hamam, Beşiktaş ve Fındıklı'da birer mescit ve kendi adıyla anılan bir külliye yaptırdığı bilinmektedir (Ülgen, 2012, s. 357). Külliye, merkezinde bir cami ve çevresinde toplumun çeşitli ihtiyaçlarını karşılayan yapılardan oluşan bir yapılar topluluğudur. Külliyelerin odağında yer alan camiler dini görevlerin yanında vaazlar ve hutbeler yoluyla toplumu uyarıcı bildiri ve telkinlerin yapıldığı, derslerin verildiği, medreselerin dershanesi niteliğinde büyük ve önemli binalardır (Akozan, 1969, s. 303-304). Kılıç Ali Paşa'nın Galata Kazası'nda Tophane'deki külliyesi Mimar Sinan tarafından inşa edilmiştir. Yapımı 1580 yılında tamamlanan bu külliye cami, türbe, medrese, hamam, sıbyan mektebi, sebil ve hazireden müteşekkildir (Eyice, 2022, s. 412). İncelenen döneme ait ruûs defterlerinde külliyenin sadece cami ve türbesi için atama kayıtları bulunmaktadır. Buna göre idari personel olarak 32 müteveli görevlendirilmiştir. Hizmet personeli ise 1 câbî, 5 kâtip, 19 duâgû, 2 cüzhân ve 1 ferrâştır. Külliyenin işleyişinin anlaşılabilmesi için tüm bu görevliler, onların vazifeleri ve aralarındaki ilişkinin analiz edilmesi gerekmektedir. Buna mukabil külliyenin fiziki ve maddi şartları yani bulunduğu yer, hangi birimlerden oluştuğu, vazifeli olanların sayısı, masrafların karşılanacağı vakıf gelirleri, külliye görev yapan personelin sosyal münasebetlerini ve kültürel faaliyetlerini etkileyecektir (Yediyıldız 1981, s. 266-267). Galata'nın 17. yüzyıldaki hareketliliği göz önünde bulundurulduğunda, böylesine önemli bir iskele üzerinde yer alan bu külliyenin, Osmanlı sınırları içinde ve dışında yaşayanlar ile camiye sürekli kullanan şehir halkının buluşma noktalarından biri olduğunu söylemek mümkündür. Bu yönüyle külliye bir bütün olarak yerli ve yabancı halkın etkileşimine olanak sağlayan merkezi bir konuma sahipti.

Kılıç Ali Paşa Vakfı'nda 1644-1674 yılları arasındaki otuz yıllık sürede vakfın idari işlerini idare etmek üzere 25 müteveli ile 7 müteveliye görev yapmıştır. Bu kayıtlar incelendiğinde tevliyet görevine yapılan söz konusu atamalarda, mütevellilik görevinde daha önce bulunan kişinin ölmesi, görevini yapamayacak kadar yaşlanması, yaşadığı şehri terk etmesi yahut kendi rızasıyla görevden çekilmesi gibi durumların öne çıktığı görülmektedir. Anılan sebeplerle boşalan tevliyet görevlerine şeyhülislam ya da vakıf nazırının arzı üzerine nitelikleri uygun olan başka kişiler atanmıştır. Osmanlı vakıf sistemi içerisinde aktif şekilde rol alan kadınlar çoğunlukla vakıflarda müteveliye sıfatıyla istihdam edilmektedir. Böylece bir bakıma Osmanlı toplumunda kadına tevliyet gibi önemli ve saygın bir vazife verilebilmiştir. Kayıtlarda yer alan 7 müteveli kadın arasında ikisinin vakıf şartı gereği vefat eden annesinin yerine atamasının yapıldığı görülmektedir (BOA, KK. d, 259/97; BOA, KK. d, 217/104).

Ruûs defterlerinde Kılıç Ali Paşa cami ve türbesine ataması yapılan hizmet personeli arasında en fazla atama kaydı 19 adet dua ile ilgili görevleri yerine getiren duâgû vazifesine aittir. Ataması yapılan duâgûlardan 3'ü kadındır. Üç ayrı atama kaydında vefat eden kadın duâgûların yerine şeyhülislam arzı ile yeniden kadın duâgûlar atanmıştır (BOA, KK.d, 275/323; BOA, KK.d, 275/327). Masrafları Kılıç Ali Paşa Vakfı tarafından karşılanan cami ve türbenin kadın duâgûları 14 akçe, erkek duâgûları ise 15 akçe ile vazifelidirler. 1673 tarihli bir kayıta vefat eden Emetullah Hatun'un duâgûluk vazifesinden aldığı 14 akçesinin 10 akçesi Yenikapı yakınındaki Fatıma Hanım Medresesi'nin müderrisine, 4 akçesinin ise oğlu Mehmed'e verilmesine dair şeyhülislam arzı bulunmaktadır (BOA, KK.d, 275/327; BOA, KK.d, 275/167; BOA, A.RSK.d, 1529/65). Bu kayıt, kadın duâgûnun vazifesi karşılığında vakıftan aldığı ücreti göstermektedir. Aynı zamanda vakıf görevlisinin vefatı üzerine aile üyesine vakıf tarafından maaş bağlandığını da ortaya koymaktadır. Maaş bağlanmasının ne sebeple yapıldığına dair bilgi kayıta yer almamakla birlikte ihtiyaca binaen verildiği kuvvetle muhtemeldir.

Ruûs defterlerinde, Kılıç Ali Paşa Vakfı'nın Beşiktaş'ta bulunan mescidine ait iki adet

mütevelli kaydına rastlanmaktadır (BOA, KK.d, 275/167; BOA, A.RSK.d, 1529/65). Bu kayıtlardan ilki 1658 yılında mütevellinin ölümü üzerine Galata kadısının arzı ile tayin edilen Ahmed'le ilgilidir. Diğer ise mütevelli Ahmed'in 1672'de sunduğu arzuhal üzerine yerine atanan Hüseyin'e dair kayıttır.

Makbul/Maktul İbrahim Paşa Vakfı

Pargalı olarak bilinen İbrahim Paşa, genç yaşta esir düşmüş, Kefe Sancak Beyi olan Şehzade Süleyman'ın hizmetine girmiş ve kariyerinde veziriazamlığa kadar yükselmiş önemli bir devlet adamıydı. Doğu ve Batı seferlerinde önemli başarılarla imza atan ve serasker sultan unvanını alan İbrahim Paşa'nın yüklü bir servete sahip olduğu ve ölümünden sonra bu servete el konulduğu bilinmektedir (Emecen, 2000, s. 333; Uzunçarşılı, 1965, s. 335). Osmanlı İmparatorluğu'nda üst düzey görevlerde bulunan pek çok devlet adamı gibi o da vakıflar kurmuştur. 1530 yılında tescil edilen vakfiyesine göre Selanik'te, Drama Kazası'nda, Marmara Köyü'nde ve Eğriboz Kazası'nda toplumun ihtiyaçlarını gidermek amacıyla hayrat yaptırmıştır. Hüseyin Ayvansarâyî'nin verdiği bilgiye göre Galata'da Haliç üzerinde Eski Yağkapanı Camii, Selanik'te Ayasofya Camii, Kavala ve Hezargrad'da cami ve imarethaneleri vardır (Ayvansarâyî, 1865, s. 28, 39). İbrahim Paşa'nın Selanik, Kavala ve Hezargrad'daki hayratıyla ilgili muhtelif çalışmalar bulunmaktadır (Bayrak, 2015, s. 259-295; Bayrak, 2016, s. 1-66; Eyice, 1991, s. 221-222; Gökbilgin, 1993, s. 905-915). Ancak Galata'da yer alan cami ve vakfiyle ilgili henüz bir çalışma yapılmamıştır. Ruûs defterleri ve arşivde yer alan kayıtlar Paşa'nın Galata'daki hayratıyla da ilgili ayrıntılı çalışma yapılabileceğini göstermektedir. Nitekim, çalışmamızın bu kısmında kaynaklar incelenip tanıtılmaya çalışılmış ve böylece daha detaylı bir çalışmanın ilk adımı atılmıştır.

İbrahim Paşa, inşa ettirdiği hayratın ihtiyaçlarını karşılamak üzere vakıflar tahsis etmiş ve bu vakıfların gelirlerinin idaresinin yaşadığı sürece kendisinde kalmasını istemiştir. Vefatından sonra da her yıl elde edilen gelirin öncelikle vakfa ait binaların tamir ve tadilatına harcanmasını, vakıf görevlilerinin ve talebelerin ihtiyaçlarının karşılanmasını şart koşmuştur (Bayrak 2015: s. 261). Arşivde bulunan 1600 tarihli müfredat defterinde İbrahim Paşa'nın vakfettiği İstanbul, Galata, Silivri, Çorlu ve Edirne'deki oda, dükkân, fırın, kiler, hamam, çiftlik, ahır ve değirmen gibi mülklerin kaydı yer almaktadır (BOA, TS.MA.d, 6831-01).

İbrahim Paşa, 1533 tarihli vakfiyesinde Hezargrad'daki vakıfların idaresinden büyük oğlu ve onun soyundan gelenlerin, azatlı kölesi ve onun soyundan gelenlerin sorumlu olmasını şart koşmuştur (Bayrak, 2015, s. 261). Onların vefat etmesi durumunda, dönemin sultanı veya kadısı vakfı denetleyecekti. Aynı koşulların Galata Kazası'ndaki vakıflar içinde geçerli olup olmadığı bilinmemekle birlikte, arşiv belgelerine göre buradaki vakıfları da kadıların denetlediği anlaşılmaktadır. Örneğin; 1613 tarihli kayıтта Galata kadısının İbrahim Paşa Vakfı'na nezaret ettiği görülmektedir. Kadı, vakfın mütevelli-i kebîri olan Çaşnigir Ahmed'in vakfın muhasebe işlemlerini tamamlamadığına dair bir mektup yazmıştır. Bunun üzerine durumun teftiş edilmesi ve vakfın muhasebesinin görülmesi için kadı görevlendirilmiştir (BOA, A.DVNS.MHM.d, 78/1102). Yine 1631 tarihli başka bir kayıтта Galata'da Yağkapanı'nda bulunan Maktul İbrahim Paşa Cami'sinin vakıf nazırı eski Rumeli Kazaskeri olan Mevlâna Hüseyin idi (BOA, A.DVNS.MHM.d, 85/681).

İbrahim Paşa Vakfı'yla ilgili kayıtlar, ruûs defterlerine *Maktûl İbrahim Paşa Evkâfi*, *Merhûm Maktûl İbrahim Paşa Vakfı* ve *Makbûl İbrahim Paşa Evkâfi* şeklinde geçmiştir. Bu kayıtlarda Galata Kazası'na bağlı Yağkapanı'ndaki İbrahim Paşa Cami'nin görevlileriyle ilgili atama bilgileri de yer almaktadır. Bu kayıtlar, caminin ait olduğu vakfın idaresinde yer alan 3 mütevelli ile vazifesi İhlas Suresi'ni okumak olan 1 ihlashana aittir.

İbrahim Paşa Vakfı'na yapılan atamalara ilişkin kayıtlar 1644-1673 yılları arasına aittir. İdari personel olarak atananlar 16 mütevelli, 3 büyük mütevelli, 2 nazır, 1 kethüda ve 1

mutemettir. Hizmet personeli olarak sadece 1 hafız kayıtlıdır. Kayıtlar incelendiğinde, atama işleminin İstanbul Kadısı ya da vakfın büyük mütevellisi veya müteveli kaymakamı olarak görev yapanlar tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Kadı, devlet adına vakfın işleyişine müdahale edebilen birincil denetim mekanizmasıydı. Vakıf tarafından gerçekleştirilen tüm işlemler kadı tarafından kaydedilir, teftiş ve denetimler kadı tarafından gerçekleştirilirdi (Yıldız 2019: s. 35). Kadı, mütevellilik makamının ölüm, istifa (kasr-ı yed), azil veya başka bir sebeple boşalması veya vakıf sahibinin hiç müteveli tayin etmediği durumlarda müteveli tayine de bilmekteydi. Bazı durumlarda kadı, mütevellinin tasarruflarını denetlemek ve vakfın işlerini kontrol etmek üzere bir nazır da atayabilirdi (Yediyıldız 1983, s. 59). Örneğin, İbrahim Paşa Vakfı'na 1673 yılında mütevellinin görevli atama konusunda ehil olmadığını anlaşılması üzerine nazır tayin edildiği görülmüştür. Kısa süre sonra nezaret görevine atanan kişinin de vazifesini düzgün bir şekilde yapmadığı tespit edilince o da görevden alınmış, yerine İstanbul Kadısı'nın arzı üzerine el-Hac İsmail b. Ali nazır tayin edilmiştir (BOA, KK.d, 275/259).

Bazı zorunlu durumlarda kadılar, vakfın idari bir organı olarak kabul edilen bir müteveli kaymakam da atayabiliyordu. Geçici bir süre için atanan bu görevli, mütevellinin vekili olarak bazı görevleri yerine getirmekteydi (Akgündüz, 2017, s. 313-315). Nitekim ruûs defterlerindeki kayıtlar, müteveli kaymakamın arzı ile aynı tarihte vakfa müteveli ve hafız tayin edildiğini göstermektedir (BOA, KK.d, 275/167). Bu durum onların müteveli adına atamalar da dâhil olmak üzere vakıfla ilgili önemli işlemleri yapma yetkisine sahip olduklarını göstermektedir. Vakfa atanan diğer bir görevli ise mutemettir. Bunlar mütevellinin bulunmadığı yerlerdeki vakıf gelirlerini toplamakla ve hayratı yönetmekle vazifeli idi. Müteveli kaymakamından farklı olarak mutemetin vazifesi süreli değildi (Yüksel, 1990, s. 75). İbrahim Paşa Vakfı'na 1671 yılında atanan mutemetin, İstanbul Kadısı'nın arzı üzerine tayin edildiği görülmektedir (BOA, KK.d, 275/167).

Vakfın idari görevlileri arasında yer alan müteveli-i kebir ise vakfın büyük yöneticisi idi. Büyük müteveli unvanıyla vakfın bütün işlemlerinin baş yürütücüsü olarak görev yapardı (Yüksel, 1990, s. 74). 1650 tarihli kayıta, müteveli-i kebir olarak atanan kişinin *emekedar ve ulemadan* bir kişi olduğu belirtilmektedir (BOA, A.RSK.d, 1519-101). Buradan bu kişilerin daha önce vakıf tevliyeti, kadılık, müftülük ve belki de müderrislik yapmış deneyimli ve yetkin kişiler olduğu sonucu çıkarılabilir. Nitekim 1604 yılındaki atamanın daha önce Galata kadılığı yapmış ve İbrahim Paşa Vakfı'nın mütevellisi olan Mehmed Efendi'nin isteğiyle yapılmış olması bu görüşü destekler niteliktedir (BOA, A.RSK.d, 1482/1). İbrahim Paşa Vakfı'na atanan bir diğer görevli de kethüdaydı. Kethüda, askeri ve mülki memurların işlerini idare edenlere verilen unvandı. Vakfın kethüdası, mütevellinin yardımcısı olarak vakfın yönetiminde yer alabilirdi (Yanıcı, 2020, s. 51; Canatar, 2022, s. 332). Kapucubaşı Abdülaziz Efendi'nin kethüdası olan Mahmud, İbrahim Paşa'nın Vakfı'na kethüda vazifesi ile tayin edilmiştir (BOA, A.RSK.d, 1522/139). Başka bir kayıta ise Kethüda Mahmud, *fetva payesi* ile İbrahim Paşa Vakfı'na müteveli olarak atanmıştır (BOA, A.RSK.d, 1519/101).

Piyale Paşa Vakfı

Hırvat asıllı olduğu bilinen Piyale Paşa, Mohaç Savaşı sırasında esir düşmüş ve 1535 yılında saraya alınmıştır. Kaptan-ı derya olarak görev yapan ve hayatının büyük bölümünü denizlerde geçiren Piyale Paşa, 1566 yılında Akdeniz'e açılarak Sakız'ı fethetmiş ve adadaki Ceneviz egemenliğine son vermiştir. Aynı yıl hizmetlerinden dolayı padişahın damadı yapılmış ve kubbe veziri olarak atanmıştır. Çok sayıda hayratı olan Paşa'nın Kasımpaşa'da bir külliye, Eyüp'te bir cami, Mahmud Paşa Çarşısı'nda bir han, bir çeşme ve bir sıbyan mektebi, Kilitbahir'de bir cami ve Sakız'da bir cami, han, hamam ve çeşme yaptırdığı bilinmektedir (Bostan, 2007, s. 296-297). 1695 yılında Paşa'nın Sakız'daki gelir getiren han, hamam ve dükkânları yeniden sayılmıştır (BOA, A.DVNS.MHM.d, 108-719). Bu mülklerden elde edilen gelir Kasımpaşa'daki vakfın cami görevlilerine harcanmıştır (BOA, A.DVNS.MHM.d, 110-676). Paşa, Karaköy'deki ev ve

dükkânlarını da 1573 yılında tamamlanan külliyesindeki mektep ve cami için vakfetmiştir. Bu mülklerin geliri mektep hocasına ve camide Kur'an okunmasına tahsis edilmiştir (MA, GŞS, 17-1B,2B).

Piyale Paşa'nın günümüze ulaşan 1565 ve 1573 tarihli iki vakfiyesinde yaptırdığı hayır kurumları ve bunların yaşatılması için kurduğu vakıflar hakkında bilgiler yer almaktadır (Çınar, 2011, s. 41-43). İlk vakfiyeden anlaşıldığı üzere Piyale Paşa, Galata'da Kozludere denilen yerde yaptırdığı mescit ve inşasına yeni başlanan cami için pek çok mülk ve akar vakfetmiştir. Bunlar arasında Galata'nın Safrançesko, San Benite ve Karaköy mahallelerindeki dükkânlar da vardır. Piyale Paşa, Galata'da vakfedilen mal ve mülklerden elde edilecek gelirin, cami inşaatı tamamlandıktan sonra vakfiyede belirtilen görevlilere harcanmasını istemiştir. Mescidin imam, müezzin ve kayyımının olmasını, camide ise vaiz, hatip, imam, müezzin, hafız, ser-mahfil, muarraf, kayyım ve cüzhân gibi hizmet personelinin bulunmasını istemiştir. İdari personel olarak da muhasebeden anlayan, güvenilir bir kişinin vakıf mütevellisi olarak tayin edilmesini istemiş ve bu görev için günlük 10 akçe maaş takdir etmiştir. Bununla birlikte vakıf gelirlerini ve harcamalarını kayıt altına alacak bir kâtip ile vakfın gelirlerini tahsil edecek bir câbînin görevlendirilmesini istemiştir. Ayrıca Piyale Paşa, vakfın şartları arasında İstanbul'da kaptan paşalık yapan kişinin aynı zamanda vakfın nazırı olmasını da şart koşmuştur (Çınar, 2011, s. 41-43). Arşivde yer alan 1630 tarihli bir belgede vakfın malını israf eden mütevellinin, eski Kaptan Hasan Paşa'nın arzıyla azledildiği kaydedilmiştir (BOA, A.DVNS.MHM.d, 85/23). Ruûs defterindeki 1654 tarihli bir kayıtta ise vefat eden mütevellinin oğulları, mütevellilik vazifesinin kendilerine geçmesi gerekirken Derviş Ahmed adlı bir kişinin görevi ele geçirmesi üzerine vakfın nazırı Kapudan Murad Paşa'ya başvurmuşlardır. Kapudan Murad Paşa Derviş Ahmed'i görevden almış ve vefat eden mütevellinin iki oğlunu beşer akçe ücret ile müteveli olarak tayin etmiştir (BOA, A.RSK.d, 1526/203). Bu kayıtlar, vakfiyenin düzenlenmesinin üzerinden uzun zaman geçmiş olmasına rağmen kaptanların nezaret görevi ile ilgili vakıf şartının yerine getirilmeye devam edildiğini göstermektedir.

İlk vakfiyeyi tamamlayan ikinci bir vakfiye 1573 yılında kaydedilmiştir. Bu vakfiyede, Galata'da Okmeydanı, Arapkapısı ve Kürkçükapısı semtleri ile Karaköy mahallesinde bulunan çeşitli gayrimenkulleri, Rumeli ve Anadolu eyaletlerindeki emlak ve gelirleri vakfının yaşaması için vakfettiğini belirtmiştir. Camisinin yanında inşa ettirdiği mektebe 5 akçe maaşla bir muallim ve kendisine yardımcı olmak üzere bir hatip tayin edilmesini istemiştir. Ayrıca cami ve vakıf için çeşitli hizmet alanlarında çalışanların sayısı arttırılmıştır. Camiye muvakkit, çerağcı, ferraş gibi yeni görevliler atanmıştır. Vakfın mütevellisine 10 akçe zam yapılmış ve daha önce belirlenen *vâkîfîn utekasından olma* şartı muhafaza edilmiştir (Çınar, 2011, s. 43-47). 1646-1674 yılları arasında ruûs defterlerinde kayıtlı 7 müteveli ve 1 kadın mütevellinin atama kayıtları incelendiğinde mütevelliliğin vakfiye şartlarına uygun olarak utekadan kişilere verildiği görülmektedir (BOA, KK.d, 217-24). Ancak hatiplik ve diğer bazı vazifelerin de onun üzerinde olduğu anlaşılınca utekadan başka bir kimseye verilmesi uygun bulunmuştur (BOA, A.RSK.d, 1526/218).

Ruûs defterlerine, Piyale Paşa Vakfı ile ilgili kayıtlar *Piyale Paşa Evkâfi*, *Merhûm Gazî Piyale Paşa Vakfı* ve *Kapudân-ı Piyale Paşa Evkâfi* şeklinde kaydedilmiştir. Piyale Paşa Vakfı'na mütevellinin yanı sıra kâtip, cüzhân ve mutemet gibi idari personel ile müezzin gibi bir din görevlisi de atanmıştır. Atamalar Galata kadısı veya vakfın nazırı ya da mütevellisi tarafından yapıldı. Bu kayıtlar arasında Piyale Paşa'nın Kasımpaşa'daki cami, türbe ve sebilhanesine yapılan atamalara dair kayıtlar da bulunmaktadır. Paşa'nın vakfiyesinden anlaşıldığı üzere 1565 yılında yapımına başlanan cami, yanına inşa edilen medrese, tekke, türbe, sıbyan mektebi, sebil ve hamam ile birlikte 1573 yılında bir külliye olarak tamamlanmıştır (Öz, 2015, s. 54). Ruûs defterlerinde bu külliyenin cami, sebilhane ve türbe kısımları ile ilgili kayıtlar bulunmaktadır. Camiye idari personel olarak bir müteveli, bir müezzin ve baş müezzinin yardımcısı olarak da 1 sermahfil atanmıştır. Sebilhane bölümüne mütevellinin isteği üzerine su sağlamak için bir saka,

türbe bölümüne ise türbeyi korumak için bir türbedar atanmıştır.

Sinan Paşa Vakfı

Enderun'da yetişen Sinan Paşa, Sadrazam Rüstem Paşa'nın kardeşiydi. 1548 yılında kaptan-ı derya olmuştur. Denizcilik alanında önemli hizmetleri bulunan Sinan Paşa, Mimar Sinan'dan Beşiktaş'ta cami, medrese ve hamamdan oluşan bir külliye yapmasını istemiştir. Ancak külliyenin inşası sırasında hastalanmış ve 1553 yılında vefat etmiştir. Külliyenin inşası 1555 yılında Rüstem Paşa tarafından tamamlanmıştır. Külliyenin avlusuna 1641-42 yıllarında Kösem Sultan tarafından bir mektep eklenmiştir (Gündüz, 2009, s. 232; Uzunçarşılı, 2019, s. 383).

Sinan Paşa Vakfı ile ilgili kayıtlar, *Evkâf-ı Sinan Paşa* ve *Kapudân Sinan Paşa Evkâfı* şeklinde kaydedilmiştir. 1644-1660 yılları arasında kapsayan kayıtlar, Sinan Paşa'nın Beşiktaş'taki cami ve vakfına müteveli, Kasımpaşa'daki vakfına ise kâtip atamasını içermektedir. Kayıtlar incelendiğinde mütevellilik makamına yapılan atamalarda mevcut mütevellinin ölümü, yaşlılığı, görevini ihmal etmesi, celali isyanları nedeniyle memleketini terk etmesi gibi sebepler zikredilmektedir. Bunların dışında görevini kötüye kullanan veya vakfa zarar veren idari görevliler de azledilebilmekteydi. Örneğin 1644 yılında Sinan Paşa'nın Beşiktaş'taki vakfının mütevellisi yolsuzluk yaptığı ve vakıf mallarını zimmetine geçirdiği gerekçesiyle azledilmiştir. Bunun üzerine Galata kadısının arzıyla yeni bir müteveli atanmıştır (BOA, KK.d, 258-14). Bazen vakıfta idari görevde bulunan kişiler yolsuzluk suçlamasıyla vakıf mütevellisi tarafından yetkili makama arzuhal ile şikâyet edilebilmiştir. Örneğin 1607 yılında Sinan Paşa'nın Beşiktaş ve İznikmid'deki vakfının gelirlerini toplamakla görevli câbî, zimmetine para geçirdiği gerekçesiyle böyle bir şikâyete konu olmuştur. Bunun üzerine Galata ve İznikmid kadıları vakfın muhasebesini teftiş etmek üzere görevlendirilmiştir (BOA, A.DVNS.MHM.d, 76/238). Yapılan tahkikatta yolsuzluğa sadece câbî değil vakıf mütevellisinin de karıştığı ortaya çıkmıştır (BOA, A.DVNS.MHM.d, 76/264).

Kasım Paşa Vakfı

Güzelce lakabıyla tanınan Kasım Paşa, Kanuni döneminde kaptan-ı derya olmuş ve daha sonra vezirliğe kadar yükselmiştir. Hayırsever biri olduğu anlaşılan Kasım Paşa, Kanuni'nin emriyle Haliç'in sağ tarafını hayır kurumlarıyla donatmış ve bölgenin canlanmasına katkıda bulunmuştur. Bu nedenle semte Kasımpaşa adı verilmiştir. Vezirlik görevinden azledilip Mora Sancakbeyliği'ne gönderildikten sonra Anadolu'da birçok dini ve sosyal tesis yaptırmıştır. Bozüyük'te de bir cami ve külliyesi bulunan Kasım Paşa'nın bütün bu hayır kurumları için yüksek gelirli vakıflar bıraktığı bilinmektedir (Peçevi, 1968, s. 23).

Evliya Çelebi, Sultan Süleyman'ın tahta çıktıktan sonra vezirlerine bir ferman göndererek Kasımpaşa bölgesini imar etmelerini emrettiğini bildirmektedir (Kahraman, 2021, s. 520). Bu vezirlerden biri olan Kasım Paşa, Osmanlı donanmasının Gelibolu'dan Haliç'e nakledilmesinden sonra bölgenin iskânı görevini üstlenmiş ve Mimar Sinan'a burada bir külliye inşa ettirmiştir. Caminin kitabesine göre paşanın üçüncü vezirliği sırasında 1533 yılında inşa edilen külliye, cami, medrese, hamam, çeşme ve muvakkithaneden oluşmaktadır (Doğan, 2001, s. 548). 17. yüzyıla ait Ruûs defterlerinde külliyenin cami ve muvakkithanesi için yapılan atamalar kaydedilmiştir. Camiye Galata kadısı tarafından iki müteveli, vakıf mütevellisi tarafından da bir müezzin atanmıştır. 1655 yılında Galata kadısının isteği doğrultusunda muvakkithaneye bir muvakkit atanmıştır. Muvakkithaneler, cami ve mescitlerin bahçelerindeki bir veya iki odada ya da türbe ve tekkelerde bulunurdu (Aydüz, 2004, s. 418). Defterde *Muvakkitlik-i Cami-i Kasım Paşa der Kasaba-i Kasımpaşa* şeklinde kaydedilmiş olması, söz konusu muvakkithanenin Kasım Paşa Camii'nin bir bölümü olduğunu göstermektedir (BOA, A.RSK.d, 1529/156).

Kasım Paşa Vakfı ile ilgili kayıtlar, Ruûs defterlerine *Kasım Paşa Evkâfı* şeklinde kaydedilmiştir. Vakfa yapılan atama kayıtları idari personelle ilgilidir. Buna göre 1655-1672 yılları

arasında vakfa 2 mütevellî, 3 kâtip, 1 cüzhân ve 3 câbî atanmıştır. Kayıtlardan vakfın câbî, câbî-i kebîr ve kâtiplik görevleri ile mescitteki muvakkitlik görevinin tek bir kişi tarafından yürütüldüğü görülmektedir (BOA, A.RSK.d, 1529/159-160-166).

Kasım Paşa Vakfı ile ilgili bir kayda göre vakıf bünyesinde bir tekmeden bahsedilmektedir (BOA, A.RSK.d, 1522/139). Kayıtta 1651 yılında emektarlardan Ali adlı bir kimsenin tekkeye mütevellî olarak tayin edildiği yazmaktadır. Başka kaynaklarda adına rastlanmayan bu tekkeye dair bu tarihten sonraki ruûs defterlerinde de herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Eldeki veriler tekkenin akıbeti hakkında bir değerlendirme yapmak için yeterli değildir. Ancak genellikle şeyh tarafından yönetilen tekkelere idari personel olarak bir mütevellînin atanmış olması dikkat çekicidir. Bu durum vakıf sahibinin ya da devletin vakfiye metinlerindeki şartlar aracılığıyla tekkelerin yönetimine müdahale ettiğini göstermektedir. Ancak özellikle Osmanlı klasik döneminden itibaren vakıflar, tekke ve zaviyelerin ihtiyaçlarının karşılanmasında ve tekke ile hayat bulan düzenin devamlılığının sağlanmasında en önemli unsur haline gelmiştir. Tekkelerin devlete bağlılığını arttırmak için vakıf arazilerinin tahsis edilmiş olduğu, yıkılmış haldeki tekke ve zaviyelerin onarıldığı, bu sayede tekkelerin etkili olduğu toplumsal katmanlar üzerinde kontrol sağlanmaya çalışıldığı bilinmektedir. Vakıfları yöneten mütevellîler ile şeyhler arasında yaşanan sorunlar, devletin problemleri çözmek için özerk olan tekkelerin işleyişine de müdahale etme yolunu açmıştır (Işık, 2017, s. 199; Gündüz, 2019, s. 13).

Ayas Paşa Vakfı

Enderun'da yetişen Ayas Paşa, Şehzade Süleyman tahta çıktığında Anadolu Beylerbeyi idi.1522'de ikinci vezirliğe yükseltilmiş, Veziriazam İbrahim Paşa'nın idamı üzerine 1536'da veziriazamlığa getirilmiştir. 1539 yılında vebadan ölen Ayas Paşa'nın çok sayıda çocuğu olduğu bilinmektedir. Osmanlı saltanatının en parlak döneminde devlet yöneticisi olarak görev yapan Paşa'nın ailesi, kurduğu vakıflar aracılığıyla günümüze kadar gelmiştir (Kütükoğlu, 1991, s. 202-203).

Ayas Paşa'nın vakfettiği mülk ve hayratların Osmanlı coğrafyasındaki dağılımı ve sayıları, vakfiyeleri üzerine yapılan çeşitli çalışmalarda verilmektedir (Arslantürk, 2011, s. 172-173). Paşa, 1526 tarihli vakfiyesine göre Vize'deki vakıf malları ile bir aile vakfı kurmuştur. Yaşadığı sürece vakıf üzerinde tasarruf hakkını elinde tutmuş, mütevellîlik ve nezaret görevlerini de kendi uhdesinde bulundurmıştır. Ölümünden sonra mütevellîlik görevini çocuklarına ve yakınlarına şart koşmuştur. 1527 tarihli vakfiyesinde Galata'da Fındıklıdere olarak bilinen mevkide yer alan mülklerini hak ve sınırlarıyla birlikte vakfetmiştir. Nitekim Kabataş civarında Ayas Paşa olarak bilinen mahalle bu vakfedilen mülkler etrafında şekillenmiştir. Bu vakfın da Vize'deki gibi bir aile vakfı olduğu ve tasarruf hakkının kendi elinde bulunduğu anlaşılmaktadır (Arslantürk, 2011, s. 168-169).

Ayas Paşa'nın 1538 tarihli vakfiyesi, vakfiyelerinin en büyük bölümünü oluşturmaktadır. Bu vakfiye kapsamındaki vakıfları İstanbul, Vize ve Rumeli'deki bazı bölgelere dağılmıştır. Bu mülklerden elde edilen gelirler Vize ve Avlonya'da inşa ettirdiği hayır kurumlarının giderleri için vakfedilmiştir. Bunlar arasında Galata'daki vakıf mülkleri 13 dükkân, 1 ekmek fırını, 2 bahçe, 1 köşk, 1 kasır, 1 hamam, 2 dolap ve 1 ev olarak kaydedilmiştir (Arslantürk, 2011, s. 170).

Ayas Paşa'nın Galata'daki vakfı ile ilgili kayıtlar *Evkâf-ı Ayas Paşa der Fındıklı tabi-i Galata* şeklinde kaydedilmiştir. Bunlar 1653-1656 yılları arasında vakfa mütevellî, câbî ve kâtip gibi idari personel atamalarına ilişkindir (BOA, A.RSK.d, 1526-137). Mütevellî ataması 1653 yılında hem vakfın nazırı hem de Rumeli Kazaskeri olan Mustafa Efendi'nin isteği üzerine yapılmıştır. Mütevellîyesi Hatice Hatun'un bu vazifeyi yapmaya uygun olmadığı öne sürülerek, bunun üzerine Mehmed mütevellî olarak atanmıştır (BOA, A.RSK.d, 1526/137). 1656 tarihli mütevellî atama kaydında söz konusu Mehmed'in hizmetinde kusuru olduğu iddiasıyla Hatice Hatun'un *enlâd-ı vâkîfdanam* diyerek mütevellîlik vazifesini tekrar üstlendiği kaydedilmiştir. Vakfiye şartlarına

göre mütevelliliğin Ayas Paşa'nın çocukları arasında en layık olanına verilmesi şart koşulmuştur. Bunun üzerine tevliyetin Hatice Hatun'un elinden alınarak vakıf şartlarına uygun olan Mehmed'e verildiği tespit edilmiştir. Bu atama Galata Kazası'na mutasarrıf olan ve daha önce Rumeli Kazaskerliği yapmış olan Mesud Efendi tarafından yapılmıştır (BOA, A.RSK.d, 1529-69). Vakfa yapılan câbî ve kâtip atamaları ise mütevellinin arzı ile gerçekleşmiştir.

Hayreddin Paşa Vakfı

Asıl adı Hızır Reis olmasına rağmen Barbaros ve Hayreddin olarak da bilinen Paşa, 1478 yılında doğmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun hizmetine girmeden önce kardeşi Oruç Reis ile birlikte Cezayir'de bir devlet kurmuştur. Ünü tüm Akdeniz'e ve Avrupa'ya yayılan Hayreddin Paşa'ya 1518 yılında Yavuz Sultan Selim tarafından Cezayir Beylerbeyi unvanı verilmiştir. Kanuni Sultan Süleyman, 1534 yılında Hayreddin Paşa'yı Osmanlı donanmasına kaptan-ı derya olarak atamıştır. Bu görevde 12 yıl kalarak güçlü bir donanma oluşturan ve başarılı savaşlar yapan Hayreddin Paşa, Osmanlı Devleti'nin önemli bir deniz gücü haline gelmesinde ve değerli denizciler yetiştirmesinde etkin rol oynamıştır (Turan, 1992, s. 65-66; Özkan, 1997, s. 85-86).

Önemli miktarda mal varlığına sahip olan Barbaros Hayreddin Paşa'nın 1534 tarihli vakfiyesine göre İstanbul ve Galata semtlerindeki gayrimenkullerini vakfettiği görülmektedir (Yıldız, 2019, s. 32-33). Paşa'nın 1840 tarihli bir belgeye göre vakfiyesini sağlığında belirlediği, ancak düzenlenmeden vefat ettiği anlaşılmaktadır. Söz konusu belgede *Beşiktaş'da vâki' Hayreddin Paşa Vakfı'nın dokuz yüz elli dört senesi târihiyle müverraba olan vakfiyyesinde müsarrab olduğu üzere* şeklindeki geçen ifade, vakfiyenin 1548 yılında düzenlendiğini bildirmektedir. 1895 tarihli bir başka belgede ise Hayreddin Paşa'nın İstanbul'da Galata ve Zeyrek Yokuşu'na tabi Beşiktaş'ta mülkleri, türbesi, mescidi, medresesi ve para vakfı olduğu kayıtlıdır (Köprülü, 1952, s. 219-222).

1590 tarihli bir sicil kaydında Hayreddin Paşa'nın vakıf şartları hakkında bazı bilgiler bulunmaktadır. Bu kayıta, Beşiktaş'ta Hayreddin Paşa Sarayı olarak bilinen sarayın odaları ve bahçeleriyle birlikte çocuklarına ve onların çocuklarına, neslin sona ermesi durumunda ise azatlı kölesine ve onun soyundan gelenlere bırakılmasını şart koşturmuştur. Neslin sona ermesinden sonra ise sarayın odalarının kiraya verilmesini (icâreye) ve elde edilen gelirin sarayın yakınında yaptırdığı medresenin ihtiyaçlarına harcanmasını istemiştir (Yılmaz, 2012, s. 257-258). Vakfın mütevellilik ve nezaret görevlerinin Hayreddin Paşa'nın çocukları tarafından da üstlenildiği Ruûs defterindeki bir kayıttan anlaşılmaktadır. Şöyle ki, 1654 tarihli kayıta vakfın mütevellilik ve nezaretinin Hayreddin Paşa'nın oğlu olması sebebiyle Seyyid Ahmed'e verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ancak Mehmed adlı bir kişi bu vazifeleri *evlâd-ı vâkıfdan* ya da *utekadan* olmamasına rağmen ele geçirmiştir (BOA, A.RSK.d, 1526-202). Bir başka kayıta ise 1655 yılına gelindiğinde durumun fark edildiği ve İstanbul Kadısı'nın isteği üzerine Seyyid Ahmed'in yeniden nazır olarak atandığı görülmektedir (BOA, A.RSK.d, 1529/134).

Ruûs defterlerine Hayreddin Paşa Vakfı'nın cami ve türbesine yapılan atamalar da kaydedilmiştir. Bu kayıtlarda *Evkâf-ı Kapudân-ı Sâbık Hayreddin Paşa* ve *Merhum Hayreddin Paşa Evkâfı* ibareleri geçmektedir. Hayreddin Paşa'nın Beşiktaş'ta mescit, medrese, imaret ve türbeden oluşan bir külliyesi vardı. Bu külliyyeden geriye kalan tek şey, zaman içinde hazireye dönüşmüş olan türbesidir. Kitabesine göre 1541 yılında inşa edilen bu türbe, Osmanlı donanmasının denize açılmadan önce ziyaret ettiği ve kaptan paşaların tayin törenlerinin yapıldığı bir yer olmuştur (Doğan, 2017, s. 65-66). Bu türbeye 1673 yılında vakıf mütevellisinin talebi üzerine bir cüzhân tayin edildiği Ruûs defterinde kayıtlıdır (BOA, KK.d, 275/154). Camiye 1654 yılında Galata kadısı tarafından bir baş mütevellî, 1673 yılında da vakıf mütevellisinin isteği üzerine bir müezzin tayin edilmiştir (BOA, A.RSK.d,1529-48).

Sonuç

Ruûs defterleri, Osmanlı Devleti'nin merkez ve taşra teşkilatına yapılan tüm tayin ve

tevcihat silsilelerinin takip edilebildiği, müesseselerin işleyişine ve devletin personel politikasına ait detaylarına ulaşılabilindiği zengin bir kaynaktır. Bu yönüyle Ruûs defterleri, vakıf teşkilatının gelişimi ve vakıf sisteminin ilerleyişi hakkında da ender bilgileri ihtiva etmektedir. Bu defterlerin arşivde dağılmış fonlar halinde bulunması araştırmacıların işini zorlaştırırsa da bu kaynaklardan elde edilen bilgiler sayesinde Osmanlı Devleti'nin bürokrasisi, tayin işlemleri, vakıf teşkilatı, müesseseleri ve bu kurumların kadrolarına ait bilinmeyenler gün yüzüne çıkarılabilmektedir. Bu minvalde Ruûs defterleri vakıf araştırmaları için özgün bir kaynaktır. Bu defterlerdeki kayıtlar, Osmanlı şehirlerindeki kurumlar hakkında bilgi edinmemizi sağlarken, günümüze ulaşamayan birçok vakıf ve hayır kurumu hakkında da bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır. Özellikle vakıfların nasıl örgütlendiği, yönetim organlarının nasıl oluştuğu ve dereceleri hakkında bilgiler içermektedir.

Bu çalışmada, vakıflarla ilgili yapılan çalışmalardan farklı olarak 1585-1700 yılları arasında Bâb-ı Asafî fonunda bulunan Ruûs Kalemi (A.RSK.d) 172 ve Kâmil Kepeci (KK.d.) 69 defter taranarak Galata'da paşalar tarafından kurulan vakıflara dair özellikle atama ve tevcih bilgileri kaydedilmiş, elde edilen veriler tasnif edilerek atamalar kronolojik olarak sıralanmıştır. Bu sayede vakıflara hangi görevlilerin atandığı, görev süreleri, vakıftan aldıkları maaşlar gibi bilgilere ulaşılmıştır. Elde edilen veriler, 17. yüzyıl Galata Kazası'ndaki Paşa vakıfları ve işleyişleri hakkında değerlendirmeler yapmamızı sağlamanın yanı sıra, vakıflara atanan ve yönetici olarak görev yapan personel hakkında da önemli bilgilere ulaşmamıza yardımcı olmuştur. Kayıtlar günümüze kadar ulaşmayan vakfiyeler yahut bazı bilgileri arşiv belgelerine yansıyan vakıflar ve vakıflara bağlı Galata'daki cami, mescit, imaret, mektep, tekke ve zaviye gibi kurumların varlığından haberdar olmamızı sağlamaktadır. Bu kurumlarda idari ve hizmet personeli olmak üzere pek çok kişi istihdam edildiği görülmektedir. Böylece insanların ihtiyacına göre beledi ve sosyal alanlardaki pek çok hizmet de yerine getirilmiştir.

Galata'da vakıf kuran veya hayratları bulunan paşaların, mülklerinin büyük bir bölümünü vakıf haline dönüştürdükleri, vakfa kazanç sağlayan akarların bir kısmını kendi paralarıyla satın aldıkları, vakfın yönetimi ve idamesi için bazı şartlar belirledikleri anlaşılmaktadır. Bu şartlar ve vakfın gelir tahsisi incelendiğinde, paşaların aile vakfı kurdukları, evlat ve yakınlarını vakıflarda idareci, hayrat kurumlarında görevli tayin ederek evlatlarına doğrudan gelir sağladıkları görülmektedir. Böylece, devletin müdahale ve müsaderesini önleyerek ailenin geleceğini garanti altına alma gayesinde oldukları anlaşılmaktadır.

Genellikle vakıf kuran paşaların memleketlerini ve kutsal yerleri tercih ettikleri görülmekle birlikte tersane semti olan Kasımpaşa'da kaptan-ı deryalık vazifesi yapan ve donanmanın Beşiktaş'tan denize açıldığı dönemde burada ikamet eden paşaların, kazanın merkezi olarak nitelendirilebilecek Galata bölgesinde yoğunluklu olarak vakıf kurdukları ve hayrat inşa ettirdikleri tespit edilmiştir. Zamanla kazadaki Müslüman nüfusun artmasıyla birlikte farklı alanlarda birçok hayır kurumu kurmuşlardır. Bunun bir sonucu olarak kazanın merkezi olarak nitelenebilecek Galata bölgesinde kurulan vakıflar şehir kültürünün gelişmesine ve kazanın imar ve iskanına katkı sağlamıştır.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (BOA). İbnülemin Evkâf (İE.EV) 34/3886, 18/2194.
BOA. Kâmil Kepeci Defter (KK. d.). 217, 258, 259, 262, 268, 270, 271, 273, 275.
BOA. Ruûs Kalemi Defterleri (A.RSK. d.). 1482, 1519, 1522, 1526, 1529.
BOA. Divân-ı Hümayûn Mühimme Defterleri (A.DVNS.MHM. d.). 76, 78, 85, 108, 110.
BOA. Topkapı Sarayı Müze Arşivi Defterleri (TS.MA.d.).6831-01.
Meşihat Arşivi (MA) Galata Şeriyi Sicilleri (GŞS).17-1B,2B.

Araştırma ve İnceleme Eserleri

- Akgündüz, A. (2017). *İslam hukukunda ve Osmanlı tabikatında vakıf müessesesi*. Osmanlı Araştırmaları Vakfı.
- Akozan, F. (1969). Türk külliyesi. *Vakıflar Dergisi*, (8), 303-308.
- Arslantürk, H. A. (2011). Sadrazam Ayas Paşa'nın vakfiyeleri ve bir sınırnâmesi. *Osmanlı Araştırmaları*, (37), 165-180.
- Aydüz, S. (2004). Osmanlı astronomi müesseseleri. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (2), 411-454.
- Ayvansarâyî, H. (1865). *Hadikatü'l-cevâmi'*. Matbaa-i Amire.
- Barkan, Ö.L. (1940). Şer'î miras hukuku ve evladlık vakıflar. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, (6), 165-181.
- Bayrak, M. (2015). Makbul/Maktul İbrahim Paşa vakfı: Hezargrad'da bulunan hayratı. İçinde H. Eren (Ed.), *Balkanlar'da İslam medeniyeti 5. uluslararası kongresi tebliğleri* (ss.259-295). İslam Tarih Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi.
- Bayrak, M. (2016). Makbul/Maktul İbrahim Paşa vakfı: Selanik ve Kavala ile diğer yerlerde bulunan hayratı. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, (35), 1-66.
- Bostan, İ. (2007). Piyâle Paşa. *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 34, ss.296-297). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Bostan, İ. (2011). Tersâne-i Âmire. İçinde *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 40, ss. 512-516). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Bostan, İ. (2022). Kılıç Ali Paşa. İçinde *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 25, ss. 410-412). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Canatar, M. (2022). Kethüdâ. İçinde *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 25, ss. 332-334). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Çağatay, N. (1975). İslâm'da vakıf kurumunun miras hukukuna etkisi. *Vakıflar Dergisi*, (11), 1-6.
- Çınar, H. (Eds.). (2011). Piyale Paşa'nın vakıfları. *Piyale Paşa Camii*. Gürsoy Grup Kültür Yayınları.
- Doğan, D. (2017). *İstanbul'da Mimar Sinan'ın kaptan-ı deryalar için yaptığı eserler* (Tez No. 475765) [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Doğan, S. (2001). Kasımpaşa Camii ve külliyesi. İçinde *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 24, ss. 548-550). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Emecen, F. (2000). İbrahim Paşa. Makbul. İçinde *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 21, ss. 333-335). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Eyice, S. (1991). Ayasofya Camii. İçinde *İslam Ansiklopedisi* (Cilt4, ss. 221-222). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Eyice, S. (2022). Kılıç Ali Paşa külliyesi. İçinde *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 25, ss. 412-414). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Gökbilgin, M. T. (1993). İbrahim Paşa. İçinde *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 5, ss. 908-915). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Gündüz, F. (2009). Sinan Paşa külliyesi. İçinde *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 37, ss. 232-234). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Gündüz, İ. (2019). *Osmanlılarda devlet-tekke münâsebetleri*. İbn Haldun Üniversitesi Yayınları.
- Gürbüz, B. (2020). *1509 numaralı ruûs defteri (1048-1049/1683-1639) tablil ve metin* (Tez No. 635603) [Yüksek lisans tezi, Gümüşhane Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- İŞİK, Z. (2017). 19. yüzyıl Osmanlı toplumunda tarikatların devlet otoritesi karşısındaki tutumu.

- Bellekten*, (81), 191-226.
- Kahraman, S.A. (2021). Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi seyahatnâmesi. Yeditepe Yayınevi.
- Kır, A. (2019). *Kâmil Kepeci 217 numaralı ruûs defteri (metin-değerlendirme, s. 101-202)* (Tez No. 578377) [Yüksek lisans tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kolip, E. (2022). *1527 numaralı ruûs defteri (1062-1065/1652-1655) tablil ve metin* (Tez No. 725292) [Yüksek lisans tezi, Gümüşhane Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Konyalı, İ.H. (1969). Kanuni Sultan Süleyman'ın annesi Hafsa Sultan'ın vakfiyesi ve Manisa'daki hayır eserleri. *Vakıflar Dergisi*, (8), 47-56.
- Köprülü, M. F. (1942). *Vakıf müessesesinin hukukî mahiyeti ve tarihî tekâmülü*. Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı.
- Köprülü, B. (1952). Evvelki hukukumuzda vakıf nev'iyetleri ve icareteynli vakıflar. *Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, (18), 215-257.
- Kütükoğlu, B. (1991). Ayas Paşa. İçinde *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 4, ss. 202-203). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Laçın, S. (2022). *Kâmil Kepeci 275 numaralı ruûs defteri (metin-değerlendirme, s. 1-170)* (Tez No. 755051) [Yüksek lisans tezi, Bilecik Şeyh Edebali]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Ölmez, K. (2021). *Kâmil Kepeci 275 numaralı ruûs defteri (metin-değerlendirme, s. 171-331)* (Tez No. 689506) [Yüksek lisans tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Öz, T. (2015). *İstanbul camileri* (Cilt I-II). Türk Tarih Kurumu.
- Özkan, M. (1997). *Barbaros Hayrettin Paşa'nın Türk denizcilik tarihindeki yeri* (Tez No. 63276) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Peçevi, İ. (1968). *Peçevî tarihi*. Neşriyat Yurdu.
- Savun, H. (2019). *Kâmil Kepeci 217 numaralı ruûs defteri (metin-değerlendirme, s. 1-100)* (Tez No. 578375) [Yüksek lisans tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Turan, Ş. (1992). Barbaros Hayreddin Paşa. İçinde *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 45, ss. 65-67). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1965). Kanunî Sultan Süleyman'ın vezir-i azamı makbûl ve maktûl İbrahim Paşa padişah dâmadı değildi. *Bellekten*, 29(114), 355-362.
- Uzunçarşılı, İ.H. (2019). *Osmanlı tarihi*. Türk Tarih Kurumu.
- Ülgen, A. (2012). İstanbul'da üç kaptanıderya külliyesi. İçinde Ş. E. Çınar (Ed.), *7. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi* (ss. 353-370). Atatürk Kültür Merkezi.
- Ünal, M.A. (1987). Osmanlı İmparatorluğu'nda müsâdere. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, (49), 95-111.
- Yanıcı, Ü. (2020). 1576 numaralı defter örneğinde ruûs defterlerinin vakıf atamaları açısından önemi. *Vakıflar Dergisi*, (53), 47-66.
- Yediyıldız, B. (1981). Sosyal teşkilatlar bütünlüğü olarak Osmanlı vakıf külliyesi. *Türk Kültürü Dergisi*, (219), 262-271.
- Yediyıldız, B. (1982). Vakıf müessesesinin XVIII. asır Türk toplumundaki rolü. *Vakıflar Dergisi*, (14), 1-27.
- Yediyıldız, B. (1983). Vakıf ıstılahları lügatçesi. *Vakıflar Dergisi*, (17), 55-60.
- Yediyıldız, B. (1993). Hızır Paşa oğlu Mehmed Paşa vakfının mahiyeti. X. *Türk Tarih Kongresi* (ss. 1625-1633). Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Akkoyun, S. (2024). Ruûs Defterlerine göre 17. yüzyılda Galata Kazası'nda paşalar tarafından kurulan vakıflar, *Mavi Atlas*, 12(2), 485-504.

- Yıldız, K. (2019). Osmanlıda icâreteynin başlangıç tarihi meselesi: İlk uygulamalara dair tespitler. *Cibannüma Dergisi*, (2), 25-46.
- Yıldız, K. (2019). Osmanlıda vakıf teftişleri ve vakıf idaresinin merkezileşmesi. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, (42), 33-72.
- Yılmaz, C. (2012). *İstanbul kadı sicilleri: Galata mahkemesi 15 numaralı sicil (H. 981-1000 / M. 1573-1591)*. İSAM.
- Yüksel, H. (1990). *Osmanlı sosyal ve ekonomik hayatında vakıfların rolü üzerinde bir araştırma (1585-1683)* (Tez No. 17134) [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Ek 1

17. Yüzyılda Galata Kazası'nda Paşalar Tarafından Kurulan Vakıflar

Kılıç Ali Paşa Vakfı				
Kayıt No	Görevlinin Adı	Atandığı Görev	Atandığı Kurum	Kayıt Tarihi
KK.d.. 258/44 ²	Hüseyin	Câbî	Cibâyet-i Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa der Tophane	H. 22 M. 1054
KK.d.. 258/44	Hüseyin	Kâtip	Kitâbet-i Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa der Tophane	H. 16 Ra. 1054
KK.d.. 258/44	Ali	Mütevelli	Merhum Kılıç Ali Paşa Evkâfı	H. 5 R. 1054
KK.d.. 259/97	Fatma Hatun	Mütevelliye	Kılıç Ali Paşa Evkâfı der Tophane	H. Gurre-i Za 1056
KK.d.. 260/142	Mehmed Halife	Mütevelli	Kılıç Ali Paşa Evkâfı der Tophane	H. 24 S. 1057
KK.d.. 275/167	Osman b. Katib Mehmed	Duâgû	Kılıç Ali Paşa Evkâfı Galata	H. 17 Ş. 1081
KK.d.. 275/167	Sulucızade Mustafa Efendi	Duâgû	Kılıç Ali Paşa Evkâfı Galata	H. 17 Ş. 1081
KK.d.. 275/167	Abdulkaki	Duâgû	Kılıç Ali Paşa Evkâfı	H. 5 L. 1081
KK.d.. 275/92	Hüseyin	Mütevelli	Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa der Beşiktaş	H. 12 Ra. 1082
KK.d.. 275/151	Salih b. Abdulkadir	Mütevelli	Merhum Kapudan Sâbık Kılıç Ali Paşa Vakfı der Tophane	H. 23 Ş. 1082
KK.d.. 275/191	Ali	Ferraş	Kılıç Ali Paşa Vakfı	H. Selh-i M. 1083
KK.d.. 275/167	Şaban b. Mustafa	Cüzhân	Kılıç Ali Paşa Evkâfı Türbesi	H. 16 L. 1083
KK.d.. 275/261	Mehmet Efendi	Duâgû	Kılıç Ali Paşa Vakfı der Tophane	H. 15 Za. 1083
KK.d.. 275/167	Ahmed ve Fatıma	Duâgû	Kılıç Ali Paşa Evkâfı	H. Selh-i C. 1084
KK.d.. 275/167	İbrahim b. İsmail	Cüzhân	Kılıç Ali Paşa Evkâfı Cami Şerifi ve Türbesi	H. 23 C. 1084
KK.d.. 275/319	Mustafa b. Mustafa ve Ali b. Mustafa	Duâgû	Kılıç Ali Paşa Evkâfı	H. 12 Ş. 1084
KK.d.. 275/323	Fethullah b. Şaban	Mütevelli	Kılıç Ali Paşa Vakfı ve Ahi Çelebi Vakfı	H. 8 N. 1084
KK.d.. 275/323	Saliha bint-i Mahmud	Duâgû	Kılıç Ali Paşa Evkâfı	H. 24 N. 1084
KK.d.. 275/327	Kerime bint-i Mustafa	Duâgû	Kılıç Ali Paşa Evkâfı	H. 19 L. 1084
KK.d.. 275/327	Emetullah bint-i Sıdkı	Duâgû	Kılıç Ali Paşa Evkâfı	H. 24 L. 1084
KK.d.. 7516/99	-	Duâgû	Kılıç Ali Paşa Evkâfı der Kasaba-i Tophane	H. 5 Za. 1076
KK.d.. 7517/9	Ali	Mütevelli	Tevliyet-i Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa der Tophane	H. 19 Za. 1084
KK.d.. 217/104	Mustafa b. Abdulmuhsin	-	Kılıç Ali Paşa Evkâfı der Tophane	H. 5 C. 1070
KK.d.. 217/104	Şeyh İvaz	-	Kılıç Ali Paşa Evkâfı	H. 20 S. 1070
KK.d.. 217/78	Süleyman b. Ebubekir	Mütevelli	Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa	H. 16 Ra. 1071
KK.d.. 217/78	Mehmed b. Ebubekir	Mütevelli	Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa	H. 16 Ra. 1071

²Kayıtlar ruûs defterinin bulunduğu fon, defter no/görüntü no şeklinde kısaltılarak yazılmıştır.

KK.d.. 217/104	Seyyid Hasan	Mütevelli	Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa	H. 6 Ra. 1071
KK.d.. 217/88	Aişe bint-i İsa	Mütevelliye	Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa	H. 10 Ra. 1071
KK.d.. 217/92	Ümmühan bint-i Ahmed	Mütevelliye	Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa	H. 8 R. 1071
KK.d.. 217/92	Mehmed b. Ahmed	Mütevelli	Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa	H. 15 R. 1071
KK.d.. 217/94	Hafız Kerameddin Molla İbrahim b. Hacı Mustafa	Mütevelli	Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa	H. Gurre-i R. 1071
KK.d.. 217/127	Receb b. Mehmed	Mütevelli	Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa	H. 9 Ca. 1071
KK.d.. 217/114	İbrahim b. Ahmed	Kâtip	Kitâbet-i Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa	H. 28 C. 1071
KK.d.. 217/104	Şeyh Mustafa b. Süleyman	Duâgû	Kılıç Ali Paşa Evkâfı	H. 10 C. 1071
KK.d.. 217/104	Hadice bint-i Memi	Mütevelliye	Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa	H. 20 B. 1071
KK.d.. 217/104	Aişe bint-i Ebubekir	Mütevelliye	Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa	H. 6 N. 1071
KK.d.. 217/152	İbrahim Musa	Mütevelli	Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa	H. 8 N. 1071
KK.d.. 217/158	Ahmed	Duâgû	Kılıç Ali Paşa Evkâfı	H. Selh-i L. 1071
KK.d.. 217/158	Mehmed b. Seyfeddin	Mütevelli	Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa	H. Selh-i L. 1071
KK.d.. 217/173	Ahmed b. Mahmud	Mütevelli	Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa	H. 28 Za. 1071
KK.d.. 217/173	Abide Hatun	Mütevelliye	Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa	H. 25 Za. 1071
KK.d.. 275/167	Şeyh Mehmed	Duâgû	Vazife-i Duâgû an Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa der Tophane	H. 2 Ra. 1061
KK.d.. 275/167	Şeyh Mehmed	Duâgû	Vazife-i Duâgû an Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa der Tophane	H. 2 Ra. 1061
A. RSK.d. 1529/166	İbrahim	Kâtip	Kitâbet-i Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa der Tophane	H. 13 L. 1065
A. RSK.d. 1529/166	Abdulkerim	Vazife	Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa der Tophane	H. 24 Za. 1065
A. RSK.d. 1529/166	Mehmed	Vazife	Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa der Tophane	H. 24 Za. 1065
A. RSK.d. 1529/166	Ahmed b. Mustafa	Vazife	Evkâf-ı Kapudan Kılıç Ali Paşa	H. 6 S. 1066
A. RSK.d. 1529/166	Mehmed	Vazife	Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa der Tophane	H. 21 Ra. 1066
A. RSK.d. 1529/166	Ümmühan Hatun	Mütevelliye	Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa der Tophane	H. 16 Ş. 1066
A. RSK.d. 1532/58	Seyyid	Vazife	Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa der Tophane	H. 2 N. 1069
A. RSK.d. 1529/65	Ahmed	Mütevelli	Tevliyet-i Menzil-i Kılıç Ali Paşa der Beşiktaş tabi-i Galata	H. 7 L.1069
A. RSK.d. 1532/85	Şeyh Mehmed b. Hacı Ahmed	Vazife	Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa der Tophane	H. 20 S. 1071
A. RSK.d. 1532/87	Seyyid Mehmed b. Mustafa	Vazife	Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa der Tophane	H. 22 Ra. 1071
A. RSK.d. 1534/189	Receb b. Mehmed	Vazife	Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa der Tophane	H. 9 S. 1071
A. RSK.d. 1534/32	Yahya	Duâgû	Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa der Tophane	H. 17 L. 1072
A. RSK.d. 1534/114	Ebubekir	Mütevelli	Tevliyet-i Cami-i Kılıç Ali Paşa der Tophane	H. 20 Ca. 1072
A. RSK.d. 1534/139	Ebubekir b. Hacı Mustafa	Mütevelli	Tevliyet-i Kılıç Ali Paşa der Tophane	H. 7 R. 1072
A. RSK.d. 1534/139	Mehmed b.	Kâtip	Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa der Tophane	H. 7 R. 1072
A. RSK.d. 1534/40	Ebubekir b. Hacı Mustafa	Mütevelli	Tevliyet-i Kılıç Ali Paşa der Tophane	H. 7 R. 1072
A. RSK.d. 1534/40	Mehmed b. Bali	Kâtip	Küttâb-ı Evkâf-ı Kılıç Ali Paşa der Tophane	H. 7 R. 1072

A. RSK.d. 1534/40	Yunus	Duâgû	Kılıç Ali Paşa Evkâfı der Tophane	H. 6 N. 1072
A. RSK.d. 1534/40	Hüseyinpaşazâde Yahya	Duâgû	Kılıç Ali Paşa Evkâfı der Tophane	H. 17 L. 1072
A. RSK.d. 1534/40	Salih b. Hüseyin	Duâgû	Kılıç Ali Paşa Evkâfı der Tophane	H. 26 Za. 1072
A. RSK.d. 1539/4	Seyyid Kılıç	Duâgû	Duâgûluk-ı Vakf-ı Kılıç Ali Paşa der Tophane	H. 12 Za. 1080
A. RSK.d. 1531/12	Abdullah Efendi	Vazife	Evkâf-ı Kapudan-ı Sâbık Kılıç Ali Paşa der Tophane	H. 9 M. 1067
Makbul (Maktul) İbrahim Paşa Vakfı				
Kayıt No	Görevlinin Adı	Atandığı Görev	Atandığı Kurum	Kayıt Tarihi
KK.d.. 258/44	Ali	Mütevelli	Tevliyet-i Kebir Maktul İbrahim Paşa der Galata	H. 12 Ca. 1054
KK.d.. 275/167	Abdurrahman	Hafız	Maktul İbrahim Paşa Evkâfı der Galata	H. 10 L. 1081
KK.d.. 275/167	Sefer Halife	Mütevelli	Maktul İbrahim Paşa Evkâfı der Galata	H. 10 L. 1081
KK.d.. 275/167	Seyyid Natık Efendi	Mütevelli	Maktul İbrahim Paşa Evkâfı der Galata	H. 10 L. 1081
KK.d.. 275/167	Ahmed	Mutemet	Merhum İbrahim Paşa Evkâfı der Galata	H. 24 C. 1082
KK.d.. 275/167	Hüseyin	İhlaşan	Merhum Maktul İbrahim Paşa Cami Evkâfı der Yağkapanı der Galata	H. 24 Ş. 1083
KK.d.. 275/259	El-Hacc İsmail b. Ali	Nazır	Merhum Maktul İbrahim Paşa Vakfı der Galata	H. 13 M. 1084
KK.d.. 275/275	Mehmed b. Ahmed	Nazır	Maktul İbrahim Paşa Evkâfı der Galata	H. 8 M. 1084
A.RSK.d.. 1482/1	Yahya	Mütevelli-i Kebir	Makbul İbrahim Paşa Vakfı	H. 23 S. 1015
A.RSK.d.. 1483/7	Priroğlu Mehmed	Mütevelli	Tevliyet-i Evkâf-ı Cami-i Merhum Maktul İbrahim Paşa	H. 23 M. 1019
A.RSK.d.. 1517/73	Ali	Mütevelli-i Kebir	Tevliyet Evkâf-ı Maktul İbrahim Paşa der Galata	H. 5 Za. 1055
A.RSK.d.. 1517/73	Ali	Mütevelli	Tevliyet Maktul İbrahim Paşa der Galata	H. 23 Z. 1056
A.RSK.d.. 1519/101	Nuh	Mütevelli-i Kebir ve Sağır	Tevliyet-i Evkâf-ı Maktul İbrahim Paşa der Galata ve gayruhu	H. 15 Ş. 1060
A.RSK.d.. 1519/101	Mahmud	Mütevelli	Tevliyet-i Evkâf-ı Maktul İbrahim Paşa der Galata ve gayruhu	H. 11 Ş. 1060
A.RSK.d.. 1524/133	Hasan	Mütevelli	Tevliyet-i Maktul İbrahim Paşa der Haric-i Galata	H. 21 N. 1061
A.RSK.d.. 1524/133	Halil	Mütevelli	Tevliyet-i Evkâf-ı Sağır ve Kebir Maktul İbrahim Paşa der Galata	H. 6 L. 1061
KK. d.. 275/167	Mehmed	Mütevelli	Tevliyet-i Evkâf İbrahim Paşa der Hezargrad	H. 16 L. 1061
A.RSK.d.. 1524/133	Hüseyin Ağa	Mütevelli	Tevliyet-i Cami-i İbrahim der Ortaköy der İstanbul	H. 22 L. 1061
A.RSK.d.. 1524/133	Hüseyin	Mütevelli	Tevliyet İbrahim Paşa der Kapanyağı der Galata	H. 28 L. 1061
A.RSK.d.. 1522/139	Nuh	Mütevelli (Kebir ve Sağır)	Tevliyet Maktul İbrahim Paşa der Galata ve gayri	H. 15 Ş. 1060
A.RSK.d.. 1522/139	Mahmud	Kethüda	Tevliyet Maktul İbrahim Paşa der Galata ve gayri	H. 19 Ş. 1060
A.RSK.d.. 1522/139	Hüseyin	Mütevelli	Tevliyet Makbul İbrahim Paşa der Haric-i Galata	H. 21 N. 1061
A.RSK.d.. 1522/139	Halil	Mütevelli	Tevliyet Evkâf-ı Sağır ve Kebir Maktul İbrahim Paşa der Galata	H. 6 L. 1061

A.RSK.d.. 1522/139	Hüseyin	Mütevelli	Tevliyet-i Evkâf-ı İbrahim Paşa der Kapanyağı der Galata	H. 28 L. 1061
A.RSK.d.. 1522/139	Mehmed Mustafa	Mütevelli	Tevliyet Maktul İbrahim Paşa der Galata	H. 6 Za. 1061
A.RSK.d.. 1526/203	Hüseyin	Mütevelli	Tevliyet-i Maktul İbrahim Paşa der Galata ve Kavala ve Hezargrad	H. 19 N. 1062
A.RSK.d.. 1526/203	Ahmed	Mütevelli	İmamet-i Cami-i İbrahim Paşa der Hezargrad	H. 11 L. 1062
A.RSK.d.. 1526/203	Hüseyin	Mütevelli	Tevliyet-i Maktul İbrahim Paşa der İstanbul ve Galata ve Hezargrad	H. 11 L. 1062
A.RSK.d.. 1526/203	Mehmed	Mütevelli	Tevliyet-i Maktul İbrahim Paşa der Galata	H. 7 Ca. 1064
A.RSK.d.. 1526/203	Ahmed	-	Maktul İbrahim Paşa Evkâfı	H. 21 Ş. 1064
A.RSK.d.. 1526/166	İbrahim	Mütevelli	Tevliyet-i İbrahim Paşa der Ortaköy	H. Gurre-i C. 1066
A.RSK.d.. 1534/149	Seyyid Hasan	Mütevelli	Tevliyet-i Evkâf-ı Makbul İbrahim der İstanbul ve Galata	H. 15 Ra. 1072
A.RSK.d.. 1534/4	-	Mütevelli	Tevliyet-i Evkâf-ı Makbul İbrahim der İstanbul ve Galata	H. 15 Ra. 1072
A.RSK.d.. 1534/90	Hacı Mehmed Ağa	Mütevelli	Tevliyet-i Evkâf-ı Cami-i İbrahim Paşa der Galata	H. 28 M. 1072
Piyale Paşa Vakfı				
Kayıt No	Görevlinin Adı	Atandığı Görev	Atandığı Kurum	Kayıt Tarihi
KK.d.. 259/52	Aişe Hatun-Hadice Hatun-Fatma Hatun	Müteveliye	Piyale Paşa Evkâfı der Kasımpaşa	H. Gurre-i Za. 1056
KK.d.. 259/54	Kâtip Mustafa	Kâtip	Evkâf-ı Piyale Paşa der Kasımpaşa	H. Gurre-i Za. 1056
KK.d.. 260/16	Ramazan	Mütevelli	Merhum Piyale Paşa Evkâfı der Kasımpaşa	H. 16 Ra. 1057
KK.d.. 270/74	Mustafa	Sermahfil	Ser-Mahfillik-i Câmî'-i Evkâf-ı Piyâle Paşa der-Kasımpaşa	H. 23 Ra. 1068
KK.d.. 270/76	Ali b. Abdurrahman	Cüzhân	Cüz-hânlık-ı Evkâf-ı Piyâle Paşa der-kasaba-i Kasımpaşa	H. 22 Ra. 1068
KK.d.. 275/95	Ahmed b. Abdullah	Saka	Piyale Paşa Vakfı Sebilhanesi der Uzunçarşısı der Kasaba-i Kasımpaşa	H. 16 M. 1083
KK.d.. 275/136	Piyale	Mutemed	Merhum Gazi Piyale Paşa Evkâfı der Kasaba-i Kasımpaşa	H. 17 M. 1084
KK.d.. 275/138	Hüseyin	Müezzin ve Abkeş	Merhum Piyale Paşa Evkâfı der Kasımpaşa	H. 24 S. 1084
KK.d.. 275/153	Osman b. Abdullah	Türbedar	Merhum Gazi Piyale Paşa Evkâfı Türbesi der Kasaba-i Kasımpaşa	H. 6 B. 1084
KK.d.. 217/17	Ahmed	Mütevelli	Kapudan-ı Piyale Paşa Evkâfı	H. 10 Ş. 1070
KK.d.. 217/24	Mustafa Efendi	Mütevelli	Tevliyet-i Evkâf-ı Piyale Paşa der Kasımpaşa	H. 16 N. 1070
A.RSK.d.. 1526/247	Ahmed	Vazife	Evkâf-ı Piyale Paşa der Kasımpaşa	H. 13 S. 1064
A.RSK.d.. 1526/340	Abdulkadir	Mütevelli	Evkâf-ı Piyale Paşa der Kasımpaşa	H. 24 Za. 1064
A.RSK.d.. 1526/368	Seyyid Ahmed b. Mehmed ve Seyyid Mehmed b. Mehmed	Mütevelli	Piyale Paşa Vakfı Kasımpaşa	H. 2 S. 1065
A.RSK.d.. 1529/110	Şeyh	Vazife	Evkâf-ı Piyale Paşa der Kasımpaşa	H. 15 Za. 1065
A.RSK.d.. 1529/277	Ömer	Vazife	Evkâf-ı Kapudan-ı Gazi Piyale Paşa der Kasımpaşa	H. 23 N. 1066

A.RSK.d.. 1534/34	-	Mütevelli	Tevliyet-i Evkâf-ı Cami-i Merhum Piyale Paşa der Kasımpaşa tabi-i Galata	H. 18 L. 1070
A.RSK.d.. 1534/218	-	Mütevelli	Tevliyet-i Evkâf-ı Piyale Paşa der Kasımpaşa	H. 16 N. 1070
Sinan Paşa Vakfı				
Kayıt No	Görevlinin Adı	Atandığı Görev	Atandığı Kurum	Kayıt Tarihi
KK.d.. 258/14	Halil	Mütevelli	Tevliyet-i Sinan Paşa der Beşiktaş	H. 10 Ra. 1054
KK.d.. 258/19	Abdurrahman	Mütevelli	Tevliyet-i Evkâf-ı Sinan Paşa	H. 15 R. 1054
KK.d.. 217/55	Mustafa	Kâtip	Kitâbet-i Müşahede an Evkâf-ı Sinan Paşa der Üsküdar ve Kasımpaşa	H. 10 Ca. 1071
A.RSK.d.. 1516/8	Halil	Mütevelli	Tevliyet-i Sinan Paşa der Beşiktaş	H. 10 Ra. 1054
A.RSK.d.. 1524/28	Süleyman	Mütevelli	Tevliyet-i Kapudan Sinan Paşa der Beşiktaş	H. 5 Za. 1061
A.RSK.d.. 1526/128	Mehmed	Mütevelli	Tevliyet-i Sinan Paşa der Beşiktaş tabi-i Galata	H. 18 Ra. 1064
KK.d.. 217/17	Yusuf	Câbî	Cibayet-i Evkâf-ı Sinan Paşa der Uzuncaova	H. 8 Ş. 1070
A.RSK.d.. 1526/175	Mustafa Ağa	Mütevelli	Tevliyet-i Sinan Paşa der Beşiktaş tabi-i Galata	H. 22 C. 1064
A.RSK.d.. 1529/37	Ebubekir b. Mustafa	Mütevelli	Tevliyet-i Cami-i Sinan Paşa der Beşiktaş tabi-i Galata	H. 24 N. 1065
A.RSK.d.. 1529/108	Ebubekir	Mütevelli	Tevliyet-i Evkâf-ı Kapudan-ı Sâbık Sinan Paşa der Beşiktaş	H. 8 C. 1066
A.RSK.d.. 1529/154	Mustafa	Mütevelli	Tevliyet-i Sinan Paşa der Beşiktaş tabi-i Galata	H. 6 Ca. 1066
A.RSK.d.. 1534/95	Mustafa	Kâtip	Kitâbet-i Müşahede an Evkâf-ı Sinan Paşa der Üsküdar der Kasımpaşa	H. 10 S. 1071
Kasım Paşa Vakfı				
Kayıt No	Görevlinin Adı	Atandığı Görev	Atandığı Kurum	Kayıt Tarihi
KK.d.. 275/13	Mehmed b. Ahmed	Mütevelli	Kasaba-i Kasımpaşa Cami-i Şerif der Galata harici	H.14 N. 1081
KK.d.. 275/96	Mustafa Davud	Cüzhân	Kasım Paşa Evkâfı der Kasaba-i Kasımpaşa	H. 26 M. 1083
KK.d.. 217/27	Abdullah	Mütevelli	Tevliyet-i Cami-i Kasım Paşa tabi-i Galata	H. 8 L. 1070
A.RSK.d. 1522/139	Ali	Mütevelli	Tevliyet-i Tekye-i Kasım Paşa	H. 29 Ra. 1062
A.RSK.d. 1529/156	Mehmed Arif b. Abdullah	Katib-i Evvel	Kitâbet-i Evvel Evkâf-ı Kasım Paşa der hariç-i Galata	H. 13 Za 1066
A.RSK.d. 1529/156	Mustafa b. Mehmed	Câbî-yi Kebir	Kitâbet-i Cibâyet-i Evkâf-ı Kasım Paşa tabi-i Galata	H. 13 Za 1066
A.RSK.d. 1529/156	Sinan b. Halil	Muvakkit	Muvakkitlik-i Cami-i Kasım Paşa der Kasaba-i Kasımpaşa	H. 15 Za. 1066
A.RSK.d. 1529/159	Abdullah	Câbî	Cibâyet-i Akarat-ı Evkâf-ı Kasım Paşa der kasaba-i Kasımpaşa der Galata	H. 25 Za 1066
A.RSK.d. 1529/159	Abdullah b. İbrahim	Kâtip	Kitâbet-i evvel Kasım Paşa der kasaba-i Kasımpaşa der Galata	H. 27 Za 1066
A.RSK.d. 1529/160	Abdullah b. İbrahim	Câbî	Cibâyet-i evlad-ı Kasım Paşa der kasaba-i Kasımpaşa der Galata	H. 27 Za 1066
A.RSK.d. 1534/39	Abdullah	Mütevelli	Tevliyet-i Kasım Paşa tabi-i Galata	H. 8 L. 1070

A.RSK.d.. 1534/85	-	Kâtip	Küttab-ı Evkâf-ı Kasım Paşa (yırtık)	H. 10 R. 1071
A.RSK.d.. 1534/36	Ömer	Müezzin	Müezzinlik-i Cami-i Kasım Paşa	H. 14 Z. 1072
Ayas Paşa Vakfı				
Kayıt No	Görevlinin Adı	Atandığı Görev	Atandığı Kurum	Kayıt Tarihi
A.RSK.d.. 1526/137	Mehmed	Mütevelli	Tevliyet-i Ayas Paşa der kurb-ı Fındıklı der Tophane	H. 18 Ca. 1064
A.RSK.d.. 1526/181	İbrahim	Câbî	Cibâyet-i Evkâf-ı Ayas Paşa der Fındıklı	H. 18 M. 1064
A.RSK.d. 1529/69	Mehmed	Mütevelli	Tevliyet-i Ayas Paşa der Fındıklı tabi-i Galata	H. 12 M. 1066
A.RSK.d.. 1529/157	Mahmud	Kâtip	Kitâbet-i Evkâf-ı Ayas Paşa der Fındıklı	H. 15 Za 1066
Hayreddin Paşa Vakfı				
Kayıt No	Görevlinin Adı	Atandığı Görev	Atandığı Kurum	Kayıt Tarihi
KK.d.. 275/154	Ahmed b. İbrahim	Müezzin	Merhum Hayreddin Paşa Evkâfı der Kasaba-i Beşiktaş der Galata	H. 9 B. 1084
KK.d.. 275/154	Ahmed	Eczahan	Merhum Hayreddin Paşa Evkâfı Türbesi der Kasaba-i Beşiktaş der Galata	H. 10 B. 1084
A.RSK.d.. 1526/202	Mehmed	Mütevelli ve Nazır	Tevliyet-i ve nezaret-i Hayreddin Paşa der Beşiktaş	H. 22 R. 1065
A.RSK.d.. 1529/48	Mehmed	Baş mütevelli	Tevliyet-i cami-i Hayreddin Paşa der Beşiktaş tabi-i Galata	H. 26 L. 1065
A.RSK.d.. 1529/134	Ahmed	Nazır	Nezaret-i Evkâf-ı Kapudan-ı Sâbık Hayreddin Paşa der Beşiktaş tabi-i Galata	H. 6 N. 1066